

Oponentský posudek bakalářské práce Adély Matuszynské „Povaha vypravěče v díle Jana Balabána“

(Ústav české literatury a komparatistiky, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy)

Cíl práce, její účel a směřování

Bakalářská práce Adély Matuszynské se věnuje strategiím vyprávění v díle Jana Balabána (1961–2010). Její cíl je formulován zřetelně, na základě detailní naratologické analýzy se snaží postihnout specifika a jedinečnost Balabánova literárního stylu a vyprávění.

Práce je členěna do pěti kapitol, úvodní partie je věnována výkladu pojmu vypravěče na základě zvolené odborné literatury (G. Genette, Franz K. Stanzel, Lubomír Doležel, Mieke Balová). Jakkoli tato část na první čtení působí jako povinná metodologická kapitola, tak ve zpětném pohledu na celek práce se ukáže její funkčnost, protože až na následných kapitolách o díle Jana Balabána je vidět, že autorka si osvojila zvolený teoretický aparát a dokáže jej používat nikoli jako terminologický ornament, ale že jí slouží k hlubšímu rozumění celku prozaického díla Jana Balabána. Navazující kapitoly se totiž věnují uchopení autorského díla Jana Balabána komplexně: ve druhé kapitole jde o Balabánova vypravěče (část 2.1 je výstižně pojmenována *Pod tíhou příběhu*), ve třetí o analýzu Balabánovy vyprávěcí strategie, ve čtvrté kapitole *Za hranice žánru* autorka uvažuje o prostupnosti, resp. o záměně strategií pro výstavbu povídky a románu, kdy celek Balabánových povídek lze číst jako román, a naopak román fragmentarizovat do separátních celků. Pátá kapitola nese název *V zajetí času*, v níž jde o úvahu nad chronologií Balabánova díla a o otázku, zda se dá vysledovat linie proměn a vývoje vyprávěcích strategií, autorka tady postihuje posuny od lyričnosti, „štěpeného“ vidění světa k větší epičnosti a důrazu na dialog a komunikaci mezi postavami. Ráda bych se zeptala, když autorka píše, že Balabánovo vyprávění není závislé na žánru, co to znamená a co si z toho pro sebe vyvodila?

Metodologie a práce s odbornou literaturou

Základ odborné literatury tvoří naratologické studie, v našem oboru již kanonického charakteru (Genette, Stanzel), v oblasti interpretace Balabánových próz je však situace o poznání složitější. Dovolím si odbočení, ačkoli se v publicistické anketě časopisu *Respekt*¹ (prosinec 2024) stala kniha Jana Balabána *Možná že odcházíme* (Host 2004) „nejlepší

---

¹ KROULÍK, Pavel: 91 nejlepších českých próz 21. století. *Respekt*. Roč. 35, 2024, č. 48, 25. 11.–1. 12., s. 64–65.

prozaickou knihou posledních 25 let“, dosud k ní ani k dílu Jana Balabána jako takovému nemáme zpracovány souhrnné monografie, k dispozici je práce Blanky Kostřicové *Sestupy a naděje Jana Balabána* (2013), jinak jenom dílčí studie či recenze. Právě pouze s nimi mohla autorka vést dialog nebo polemizovat a snažila se je v soupisu odborné literatury shromáždit.

Styl a prezentace

Mám jen několik drobných výhrad ke stylu a prezentaci, např. použití termínu publikace, a to na místech, kde by se spíše hodilo použít text nebo jiný synonymní výraz. „Jan Balabán tuto strategii dokázal přivést k úplnosti, což si ukážeme na příkladu dalších publikací, kde prolínání příběhů neprobíhá jen v rámci dvojice povídek, či jedné knihy, ale dokonce v rozsahu celé publikace.“ (s. 29)

Text je dobře edičně zpracován, jen na některých místech zůstal překlep nebo syntaktický nedostatek, např. „Tedy že příběh se děje v konkrétním časoprostoru a hrdinové děl jsou **autentické**, tedy jsou výsledkem inspirace čerpané ze skutečného světa.“ (s. 22).

„Domnívám se, že toto odlišení promluv **s a bez** užití grafického značení opět vnáší do příběhu faktor přirozenosti, podobně jako jsme se jej dotkli v minulých odstavcích.“ (s. 20) Nebo může být sporná formulace, např. „Naratologickou analýzou jsme odkryli jeden z rysů Balabánovy poetiky, a to směřování k autentičnosti.“ Nejde o „odkrytí“ dojmu autentičnosti, ale spíše o jeho doložení prostřednictvím analýzy.

Když je interpretován motiv víry, jak autorka píše „všudypřítomný motiv víry u Balabána“, pak je v některých formulacích otázka, zda je lexikum voleno vhodně, zda se v daném kontextu jedná o víru, vyznání nebo o Boha. Např. u komentáře k citaci na straně 42: „No, jen se dívám, jestli nás někdo nesledoval.“ „To víš, že sledoval,“ řekla rozverně. „Kdo?“ [...]. Ta se usmála svým šelmím způsobem a ukázala prstem přímo vzhůru. „Tak před ním se neschováme“ (Balabán 2011: 158–159).

Celková koherence a akademická disciplinovanost

Na této bakalářské práci oceňuji, že je patrné, kam autorka chce směřovat, že si vytyčila na začátku cíl a že je schopna jej kontinuálně sledovat, jako recipient jsem nepochybovala o tom, že je přesvědčena, proč práci píše a co svým psaním chce sledovat. Dále předkládá detailní sledování Balabánových próz a dokáže reflektovat své vlastní čtení, a to za pomoci adekvátně zvolených teoretických nástrojů, což její osobní reflexi posouvá na

vyšší rovinu a dokládá to, že je schopna koncipovat odborný text, který naplňuje požadavky na tento typ závěrečných prací.

V závěru textu zazní přesvědčení, které myslím celou práci i přístup k ní vystihuje, diplomantka píše, že je důležité nejen přemýšlet nad příběhy, které jsou vyprávěny, ale také se zamyslet nad tím, jak jsou vyprávěny. Tuto linku naznačuje autorka také na počátku textu: „Avšak nelze tyto dva světy vnímat odděleně v pravém slova smyslu jednak proto, že společně tvoří jeden fungující celek, a jednak proto, že jsou zároveň v těsném vztahu, který není možno ignorovat. I přesto se ale široká čtenářská obec mnohokrát dopouští omylu: rozlišení světa příběhu a světa diskurzu neregistruje — je uchválena příběhy a začtena do líčených událostí v takové míře, že častokrát právě zapomene na způsob, jakým jí je příběh zprostředkováván, a ani si neuvědomuje, že se možná stává součástí vypravěčovy hry.“ (s. 9)

Vnímám to také tak, že tato otázka po způsobu vyprávění v kontextu Balabánova díla nabývá rozměru otázky po způsobu ohledávání světa a sebe v něm.

Bakalářskou práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení **v ý b o r n ě**.

V Praze dne 20. ledna 2025

Mgr. Andrea Králíková, Ph.D.